

DESCOPERIRI MONETARE DIN MOLDOVA. XIII*

DE

LUCIAN MUNTEANU**, GEORGE DAN HÂNCEANU***

Abstract:

In this issue of the chronicle we publish a batch of Roman coins, which are kept in the collection of the Roman History Museum, within the Neamț National Museum Complex. The coins we publish have been discovered between the 60s and 80s of the last century. They come from the following locations: I. Brad (Bacău County) (1 D, Marcus Aurelius, 163, pierced; 1 D, Marcus Aurelius, 179); II. Călinești (Bacău County) (1 D, Hadrianus, 134-138, pierced); the coin was discovered on the surface of a "Free Dacians" settlement; III. Făurei (Neamț County) (1 D, Antoninus Pius, 145-161; 1 D, Antoninus Pius: Faustina II, 147-161); the 2 coins belong to a hoard that was discovered in this locality, in 1963; it contained 42 imperial denarii, which were housed in a ceramic vessel; IV. Roman (Neamț County) (surroundings) (1 D, C. Metellus, c. 125-120 BC; 1 As, Claudius, 41-42; 1 S, Traianus, 107-108; 1 D, Traianus, 113-114; 1 S, Hadrianus, 125-134; 1 D, Hadrianus, 134-138; 1 Dp/As, Antoninus Pius: Faustina II, 147-161; 1 D, Lucius Verus, 165; 1 AE, Thracia, Mesambria, Philippus I: Philippus II, 244-246; 1 AE, Bithynia, Nikaia, Quietus, 261-262; 1 Follis, Constantin I: Constantin II (caesar), Thessalonica, 318-319; 1 Follis, Constantin I, Heraclea, 324; 1 AE, Constantius II: Divus Constantin I, Nicomedia, 337-340; 1 AE, Constantius II, 351-361; 1 AE3, Valentinianus I, Nicomedia, 364-367; 1 AE3, Valentinianus I, Heraclea, 364-367; 2 AE, Valentinianus I - Valentinianus II, 364-388).

Keywords: coin finds; Moldavia; Roman coins; hoards; stray finds.

În ultimul timp, în urma inventarelor sau a reorganizării colecțiilor muzeale din depozite ne-am obișnuit să „redescoperim” piese arheologice inedite, adesea donate, colectate și uitate pe rafturile depozitelor. Cu scopul de a le readuce la lumină încercăm să le facem cunoscute specialiștilor și să le includem în circuitul științific.

În acest număr al cronicii¹ am ales să prezentăm un lot de piese antice, care se află în colecția Muzeului de Istorie din Roman, din cadrul Complexului Muzeal Național Neamț. Din păcate, doar în câteva situații avem informații despre locul descoperirii acestora. Astfel, trei monede au fost aflate în împrejurimile cetății getice de la Brad (com. Negri, jud. Bacău) - antica *Zargidava*, fiind recuperate de către domnul Vasile Ursachi, în perioada când a coordonat săpăturile în acest sit, între anii 1965-1984². Două dintre ele (Cat. nr. I.1-2) provin de la locuitorii din Brad, care le-au găsit, în mod întâmplător, de-a lungul timpului³. O altă piesă (Cat. nr. II.1) a fost descoperită cu ocazia unei cercetări de suprafață în așezarea carpică din satul Călinești (com. Negri, jud. Brad), situată la c. 2 km de cetatea getică⁴. În chip fericit, în registrul de inventar al muzeului și în înscrisurile de pe plicuri, am reușit să identificăm originea a două monede (Cat. nr. III.1-2) în tezaurul de la Făurei (com. Budești, jud. Neamț).

Pentru restul pieselor pe care le prezentăm (Cat. nr. IV/1-18) s-au păstrat extrem de puține informații cu privire la proveniența lor. Putem doar să menționăm că majoritatea au fost descoperite întâmplător, în anii '60 - '70, ai secolului trecut, pe teritoriul satelor din jurul Romanului. Ele au fost aduse de către elevi și predate profesorilor din școlile respective, iar ulterior, aceștia, fie le-au etalat într-un muzeu școlar, fie le-au donat muzeelor. În cazul ultimei situații, monedele au ajuns în posesia directorului din acea vreme a muzeului de istorie amintit. Ulterior, după strângerea unui lot semnificativ, erau consemnate în registrul de inventar sub forma donațiilor. De cele mai multe ori, prețioasele informații referitoare la

---

* Acest articol a fost elaborat cu sprijinul unui grant acordat de Ministerul Educației și Cercetării, CNCS-UEFISCDI, în cadrul proiectului cu numărul PN-III-P1-1.1-TE-2019-0783.

** Institutul de Arheologie, Iași; lucanas2000@yahoo.com.

*** Complexul Muzeal Național Neamț (Muzeul de Istorie din Roman); georgehanceanu@yahoo.com.

¹ Pentru numerele anterioare ale cronicii, a se vedea: MUNTEANU, ISTINA, COȘA 2020: 121, nota 1.

² URSACHI 1995: 11.

³ URSACHI, MIHAILESCU-BÎRLIBA 1992: 105.

⁴ URSACHI, MIHAILESCU-BÎRLIBA 1992: 105; URSACHI 1995: 251.

locul descoperirii, localitatea, numele sătenilor ori elevilor care le-au adus profesorilor sau direct personalului muzeal s-au pierdut, nefiind menționate pe plic sau într-un act de donație, motiv pentru care avem ca vag reper zonele rurale apropiate orașului. Conform celor specificate, la majoritatea monedelor acestui prim lot, în registrul de inventar, apare ca donator V. Ursachi și, doar la câteva, s-au păstrat numele persoanelor în cauză (A. Robu sau I. Ionescu, acesta din urmă predând o monedă structurilor de ordine de la acea vreme, însă fără menționarea localității).

Din informațiile primite recent, de la fostul director al muzeului, aceste donații nu au fost trecute în vreun registru sau carnet, de unde să preluăm date suplimentare, în vederea clarificării situației provenienței exacte a obiectelor (implicit a monedelor), acumulate pe parcursul anilor, în depozitele instituției.

Toate monedele pe care le prezentăm sunt emisiuni romane, din diferite perioade. Cea mai veche dintre ele aparține Republicii (Cat. nr. IV/1). Pe aversul acesteia, în spatele capului Romei, s-ar putea afla o contramarcă⁵, reprezentând, probabil, capul unei divinități. Un lot consistent este format din denari imperiali (Cat. nr. I.1-2, II.1, III.1-2, IV.1, 4, 6, 8). Una dintre piesele de la Brad (Cat. nr. I.1) și cea de la Călinești (Cat. nr. II.1) sunt perforate. Deși aceste descoperiri sunt deja publicate, într-o manieră corectă⁶, am considerat necesară reluarea prezentării lor, cu imagini, în condițiile existenței unui interes crescând pentru studierea acestor emisiuni particulare din *Barbaricum*-ul de la răsărit de Carpați⁷. Ambele au perforații de dimensiuni medii (c. 2 mm), care au fost realizate, probabil, cu un sfredel, dinspre reversul monedei. În cazul piesei de la Brad sunt mai vizibile bucățile de metal, de pe avers, care au rezultat în urma acestui proces. Pozițiile perforațiilor, în raport cu imaginea imperială, sunt diferite. La Brad, aceasta este situată în fața chipului împăratului (3h), în vreme ce la Călinești, ea este poziționată deasupra imaginii respective (12h). Toate aceste situații se întâlnesc frecvent în rândul descoperirilor similare de pe teritoriul Moldovei de la vest de Prut⁸.

Privim cu rezerve opinia potrivit căreia monedele de la Brad ar fi putut aparține unui depozit monetar⁹. Arareori piesele perforate se regăsesc în compoziția tezaurilor imperiale, din acest areal¹⁰.

Cele două monede de la Făurei (Cat. nr. III.1-2), pe care le prezentăm în lucrarea noastră, își au originea, cu destulă certitudine, în depozitul monetar aflat în această localitate, în anul 1963, în punctul „Dealul Viei”, care este bine documentat în literatura de specialitate¹¹. După ce au fost aduse și predate la Muzeu, de către elevul Marius Moraru, în anii '80 ai secolului trecut, informațiile referitoare la proveniența lor au fost verificate de către Vasile Ursachi. Este posibil ca ele să fi făcut parte din compoziția inițială a depozitului, fiind păstrate de către descoperitori. Cele două emisiuni inedite de la Antoninus Pius confirmă ponderea ridicată a monedelor de la acest emitent din compoziția tezaurului. Astfel de situații se întâlnesc și în cazul altor descoperiri de pe teritoriul Moldovei, încheiate în vremea lui Septimius Severus, precum cea de la Racova-Chetriș (jud. Bacău)¹².

Din păcate, nu putem aprecia dacă restul denarilor imperiali, aflați în localitățile din jurul Romanului, reprezintă părți ale unor depozite monetare, împărțiate sau constituie descoperiri izolate.

O altă categorie de piese este reprezentată de monedele romane din metal comun, deopotrivă imperiale (Cat. nr. IV.2-3, 5, 7), cât și civice și provinciale (Cat. nr. IV.9-10). Ponderea lor în lotul analizat este una destul de consistentă, dacă avem în vedere tabloul general al descoperirilor monetare din Moldova, în această perioadă, care este dominat de către nominalurile din argint. Dintre emisiunile din metal comun, remarcăm prezența unui *as* de la Claudius (Cat. nr. IV.2). Astfel de monede timpurii sunt atestate doar în mod excepțional în acest areal, iar prezența lor ar putea fi pusă în legătură

⁵ Discuții detaliate despre prezența acestor semne pe denarii republicani descoperiți la nordul Dunării de Jos, a se vedea la: CHIȚESCU 1981: 40-43; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1990: 109-110.

⁶ URSACHI, MIHAILESCU-BÎRLIBA 1992: 102, Pl. III/II.5; 103, Pl. IV/II.6, III.2; 105, Nr. II.5-6, III.2; URSACHI 1995: 251, 566, Pl. 334.21; POENARU BORDEA, MITREA 1993: 310, Nr. 2.

⁷ MUNTEANU, HÂNCEANU 2020: 148-150, 152, Appendix II; MUNTEANU 2021; MUNTEANU, HONCU, APARASCHIVEI 2021: 147-150.

⁸ MUNTEANU 2021; MUNTEANU, HONCU, APARASCHIVEI 2021: 147-150.

⁹ URSACHI, MIHAILESCU-BÎRLIBA 1992: 104-105.

¹⁰ Avem cunoștințe doar despre existența unei singure asemenea piese, în tezaurul de la Ghindăoani (POENARU BORDEA, MIHAILESCU-BÎRLIBA, ARTIMON 1968: 601, Nr. 4, Fig. 3.4).

¹¹ MITREA 1968: 454, Nr. 57; MITREA 1971: 407, Nr. 67; CHIȚESCU, URSACHI 1969: 150-153; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1969: 426, Nr. 8; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1970: 318, Nr. 32; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 264, Nr. 97; CUCOȘ 1992: 28, Nr. 22.1; DEPEYROT, MOISIL 2008: 206-207, Nr. 139; MUNTEANU 2017: 928, Fig. 1f, Nr. 108; DYMOWSKI *et al.* 2020: 222-223, Nr. 266.

¹² MITREA 1970: 262-279; ANTONESCU, GRĂMĂTICU 2016: 29-32.

cu davele getice din regiune¹³. Bronzurile imperiale din perioada următoare, a secolelor II-III d. Chr., sunt destul de rare în spațiul de la răsărit de Carpați, iar cea mai mare parte a lor poartă efigiile împăraților Antonini și ale familiilor lor (Cat. nr. IV.3, 5, 7)¹⁴.

Cele două monede provinciale sunt originare din Thracia (Cat. nr. IV.9) și din zona Asiei Mici, din Bithynia (Cat. nr. IV.10). Ultima dintre ele este o emisiune remarcabilă, fiind bătută în timpul domniei lui Quietus. Pe reversul acesteia sunt reprezentate zidurile orașului Nikaia, care fusese refortificat din anul 257, pentru a face față atacurilor goților¹⁵. În Moldova se întâlnesc piese originare din ambele zone, mai numeroase fiind cele balcanice¹⁶. În cazul de față, în absența unor contexte arheologice clare, este dificil de asociat aceste monede particulare cu populațiile locale sau cu triburile gotice.

Pieseile monetare romane imperiale târzii, din bronz (Cat. nr. IV.11-18), aflate în colecția muzeului, sunt relativ numeroase. Ele au fost bătute pe tot parcursul veacului al IV-lea d. Chr., în monetăriile orientale ale Imperiului. Volumul descoperirilor de acest fel, în teritoriul de la răsărit de Carpați, este unul destul de modest, comparativ cu alte regiuni istorice românești. Se cunosc puține descoperiri izolate¹⁷ și doar un singur tezaur, aflat la Traian (com. Săbăoani, jud. Neamț), care se încheie în perioada valentiniană¹⁸. Originea acestor monede din Moldova trebuie căutată în provinciile romane din dreapta Dunării (*Scythia Minor, Moesia Secunda*)¹⁹. Ajunse în această parte a *Barbaricum*-ului răsăritean, pe căi preponderent non-comerciale, ele nu au îndeplinit un rol economic și nu au participat la o reală circulație monetară, în epocă²⁰.

---

¹³ MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 62-64, Tab. XI; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1990: 100-104, Tab. 6.

¹⁴ MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 184-189, Tab. XXXIII; 194-195, Tab. XXXVII; 196, Tab. XXXVIII; MUNTEANU, ISTINA, COȘA 2021: 123 și nota 19.

¹⁵ BEKKER-NIELSEN 2008: 158-159. Pentru monedele emise la Nikaia, a se vedea, detaliat, WEISER 1983 (remarcăm absența emisiunilor lui Quietus din colecția Universității din Köln).

¹⁶ MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 198-200, Tab. XXXIX; MUNTEANU, IAȚCU 2014: 171, Nr. VI.1.

¹⁷ MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 208-209, Tab. XLI; BUTNARIU 1988: 151-191; MOISIL 2009: 281-282, Tab. 1; MUNTEANU, ONEL 2012: 182-183; MUNTEANU, ENEA 2018: 327-328, 331; LĂZĂRESCU 2014: 220-225.

¹⁸ MIHAILESCU-BÎRLIBA, URSACHI 1988; MIHAILESCU-BÎRLIBA 1989. Descoperirea de la Târgu Frumos (jud. Iași) (MIHAILESCU-BÎRLIBA, MIHAI 1996: 253-254) nu credem că ar putea fi inclusă în această categorie.

¹⁹ MIHAILESCU-BÎRLIBA, URSACHI 1988: 122-123; MOISIL 2009: 265, 283-284, Tab. 2.

²⁰ MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980: 217; MIHAILESCU-BÎRLIBA, URSACHI 1988: 122.

CATALOGUL DESCOPERIRILOR²¹**I. Brad (com. Negri, jud. Bacău)**

Cele două monede au fost descoperite în localitate, fiind recuperate de la săteni, înainte de anul 1985. Este posibil ca ele să fi aparținut unui tezaur monetar.

1. AR; 2,806 g; 15x17 mm; 12h; s.c.; perforată rotund (2 mm; av - 3h/rv. 9h), dinspre revers, spre avers;
Av. IMPMANTONINVS AVG
Rv. CONCORDAVGTRPXVII / COS III (în exergă)
Imperiul Roman, Marcus Aurelius, Roma, *denarius*, decembrie 162 - decembrie 163 (RIC III: 218, nr. 59; BMC IV: 413, nr. 209-213) sau 1 ianuarie - decembrie 163 (MIR 18: 100, nr. 49-4/10);
MIR, nr. inv. 6768.
Obs.: donație Vasile Ursachi.
Bibl.: URSACHI, MIHAILESCU-BÎRLIBA 1992: 102, Pl. III/II.5; 105, nr. II.5; POENARU BORDEA, MITREA 1993: 310, Nr. 2; MUNTEANU 2021: 282, Fig. I.7; 284, Nr. 12.
2. AR; 2,337 g; 17 mm; 6h; s.c.; bătută descentrat pe revers;
Av. MAVRELANTO NINVS AVG
Rv. TRPXXXIII IMPXCOSIIPP
Imperiul Roman, Marcus Aurelius, *denarius*, Roma, primăvara - decembrie 179 (RIC III: 244, Nr. 406) sau decembrie 178 - decembrie 179 (BMC IV: 504, nr. 786-787 var.) sau aprilie - 9 decembrie 179 (MIR 18: 138, Nr. 451-4/30);
MIR, nr. inv. 6760.
Obs.: donație Vasile Ursachi.
Bibl.: URSACHI, MIHAILESCU-BÎRLIBA 1992: 103, Pl. IV/II.6; 105, Nr. II.6; POENARU BORDEA, MITREA 1993: 310, Nr. 2.

II. Călinești (com. Negri, jud. Bacău)

Piesa monetară a fost aflată, în mod întâmplător, înainte de anul 1985, la suprafața unei așezări din secolele II-III d. Chr.

3. AR; 3,246 g; 16x17 mm; 6h; b.c.; bătută descentrat pe revers; perforată rotund (2 mm; av - 12h/rv. 7h), dinspre revers, spre avers;
Av. HADRIANVS AVGCOSIIPP
Rv. [...]TALIA
Imperiul Roman, Hadrianus, Roma, *denarius*, anii c. 134-138 (RIC II: 373, Nr. 307a; BMC III: 347, Nr. 850-852) sau anul 136 (HILL 1970: 169, Nr. 639);
MIR, nr. inv. 9155.
Bibl.: Ursachi, Mihailescu-Bîrliba 1992: 103, Pl. IV/III.2; 105, Nr. III.2; URSACHI 1995: 251, 566, Pl. 334.21; MUNTEANU 2021: 281, Nr. 1; 282, Fig. I.1; MUNTEANU, HÂNCEANU 2020: 152, Appendix II.1.

III. Făurei (com. Budești, jud. Neamț)

Cele două monede au fost predate Muzeului din Roman, în anii '80 ai secolului trecut, de către Marius Moraru, elev în clasa a III-a la Școala nr. 1 din Roman. Ele provin, cu certitudine, din tezaurul monetar descoperit în această localitate, în punctul „Dealul Viei”, în primăvara anului 1963.

Bibl.: inedite.

4. AR; 2,584 g; 17x18 mm; 6h; s.c.; bătută descentrat pe avers și pe revers;
Av. [...]TONINVS AVGPVSP
Rv. CO S III [...]
Imperiul Roman, Antoninus Pius, Roma, *denarius*, anii 145-161 (RIC III: 42, Nr. 129; BMC IV: 76, Nr. 521-522).
MIR, nr. inv. 6940.

²¹ Sunt folosite următoarele abrevieri pentru metale (AR - argint, AE - bronz), date metrologice (g - gram, mm - milimetru, h - ax (ora)), stare de conservare (b.c. - bine conservată, f.s.c. - foarte slab conservată, s.c. - slab conservată) descriere (av. - avers, rv. - revers), identificare a monedelor (gen. - general, var. - variantă) și colecții (MIR - Muzeul de Istorie Roman).

5. AR; 3,229 g; 15x18 mm; 6h; b.c.;
Av. FAVSTINA AVGVSTA
Rv. AVGVSTI PIIFIL
Imperiul Roman, Antoninus Pius: Faustina II, Roma, *denarius*, nedată (RIC III: 93, nr. 495a; BMC IV: 167, Nr. 1099, grupa VI) sau anii 147-161 (HCC II: 298, Nr. 21).
MIR, nr. inv. 6941.

IV. Județul Neamț, împrejurimile orașului Roman

- Monedele au fost descoperite, în mod întâmplător, în diverse localități din jurul orașului Roman, în anii '60 - '70 ai secolului trecut. Majoritatea acestora au fost preluate de la diferite persoane și predate Muzeului din Roman de către dl. Vasile Ursachi, de-a lungul timpului.
Bibl.: inedite.
6. AR; 3,453 g; 16x17 mm; 3h; s.c.;
Av. ROMA X; contramarcă (?)
Rv. C•METELLV[...]
Republica Romană, C. Metellus, Roma, *denarius*, anii c.125-120 î.h.r. (SYDENHAM 1952: 58, Nr. 485) sau anul 125 î.Hr. (CRAWFORD 1974: 292, Nr. 269.1).
MIR, nr. inv. 6418.
Obs.: donație Vasile Ursachi.
7. AE; 8,393 g; 25x26 mm; 6h; f.s.c.;
Av. T[...]V[...]S[...]A[...]S[...]GPMTRPIMP
Rv. LIBERTAS [...]STA / SC
Imperiul Roman, Claudius, Roma, *as*, anii c. 41-50 (RIC I²: 128, Nr. 97) sau anii 41-42 (MER II: 99, Nr. 177);
MIR, nr. inv. 6424.
Obs.: donație Vasile Ursachi.
8. AE; 21,851 g; 32x33 mm; 6h; f.s.c.;
Av. IMP[...]A[...]VAE[...]NOAVGGERDACPMPTRPCOSVPP
Rv. SPQROPTIMOPRINCIPI / S C
Imperiul Roman, Traianus, Roma, *sestertius*, anii 103-111 (RIC II: 282, Nr. 532) sau c. mijlocul anului 107 - 108 (MIR 14: 347, Nr. 308b) sau anii 105-107 (MER IV: 60, Nr. 309);
MIR, nr. inv. 6762.
Obs.: donație Vasile Ursachi.
9. AR; 2,679 g; 18x19 mm; 6h; s.c.; bătută descentrat pe avers;
Av. IMPTRALANOAVGGERDACPMPTRPCOSV[...]P
Rv. S•P•Q•R•OPTIMOPRINCIPI
Imperiul Roman, Traianus, Roma, *denarius*, anii 112-114 (RIC II: 264, Nr. 295) sau c. primăvara lui 113 - vara lui 114 (MIR 14: 400-401, Nr. 419b1) sau sfârșitul anului 113 - 114 (MER IV: 96, Nr. 750-751);
MIR, nr. inv. 6426.
Obs.: donație Alexandru Robu.
10. AR; 23,952 g; 31x32 mm; 6h; f.s.c.;
Av. HADRIANVS AVGV[...]
Rv. ilizibil
Imperiul Roman, Hadrianus, Roma, *sestertius*, anii c. 125-128 - 132-134 (RIC II: 423-434) sau anii 119-138 (BMC III: 429-444, 449-464) sau anii 126-131 (HILL 1970: 159-165);
MIR, nr. inv. 6436.
Obs.: donație Vasile Ursachi.
11. AR; 3,327 g; 16x17 mm; 6h; b.c.; bătută descentrat pe revers;
Av. HADRIANVS AVGCOSIIPP
Rv. VOTA PVBLICA
Imperiul Roman, Hadrianus, Roma, *denarius*, anii c. 134-138 (RIC II: 373, Nr. 290a; BMC III: 337, Nr. 777) sau anul 137 (HILL 1970: 173, Nr. 836);
MIR, nr. inv. 10022.
Obs.: donație Ion Ionescu.

12. AE; 9,620 g; 24x26 mm; 6h; f.s.c.;
 Av. FAVSTINA AVGPPIAVGFIL
 Rv. S C
 Imperiul Roman, Antoninus Pius: Faustina II, Roma, *dupondius/as*, nedată (RIC III: 194, Nr. 1405a,b; BMC IV: 381, Nr. 2191-2192) sau anii 147-161 (HCC II: 302, Nr. 48);
 MIR, nr. inv. 6763.
 Obs.: donație Vasile Ursachi.
13. AR; 2,137 g; 16x17 mm; 6h; s.c.;
 Av. LVERVSAVGARMPARTHMAX
 Rv. TRPV•IMPPIICOSII
 Imperiul Roman, Lucius Verus, Roma, *denarius*, august - decembrie 165 (RIC III: 257, nr. 540; BMC IV: 437, Nr. 385) sau septembrie - 9 decembrie 165 (MIR 18: 107, Nr. 112-14/30);
 MIR, nr. inv. 6420.
 Obs.: donație Vasile Ursachi.
14. AE; 8,736 g; 25x26 mm; 6h; f.s.c.;
 Av. ΜΑΡΙΟΥΑΙΟCΦΙΛΙΠΠΙΟC / ΚΑΙCΑΡ
 Rv. MECAMB[...]
 Imperiul Roman, Thracia, Mesambria, Philippus I: Philippus II, anii 244-246 (VARBANOV 2005: 359, Nr. 4288; KARAYOTOV 2009: 448-449, Pl. CLVI, Nr. 476-478; RPC VIII, ID 48444);
 MIR, nr. inv. 6435.
 Obs.: donație Vasile Ursachi.
15. AE; 7,372 g; 22x24 mm; 6h; f.s.c.;
 Av. ΤΙΤΦΟΒΑΙΚVΗΤΟCCEB
 Rv. ΝΙΚΑΙΕΩΝ
 Imperiul Roman, Bithynia, Nikaia, Quietus, *oktassarion* redus, anii 261-262 (SNG Cop. Bosphorus-Bithynia, Pl. 13, No. 544 var.; SNG v. Aulock, Nachträge, Taf. 245, Nr. 7098);
 MIR, nr. inv. 6429.
 Obs.: donație Vasile Ursachi.
16. AE; 2,811 g; 18x19 mm; 12h; s.c.;
 Av. CONSTANTINVSIVNNOBC
 Rv. VOT•V•/MVLΤ•X•/CAESS // TS•B• (în exergă)
 Imperiul Roman, Constantin I: Constantin II (caesar), Thessalonica, *folles*, anii 318-319 (RIC VII: 504, Nr. 47);
 MIR, nr. inv. 6425.
 Obs.: donație Vasile Ursachi.
17. AE; 2,945 g; 19 mm; 6h; s.c.; bătută descentrat pe revers;
 Av. CONSTAN TINVSAVG
 Rv. DNCONSTANTINIMAXAVG/ VOT/XX // * /SMHΔ• (în exergă)
 Imperiul Roman, Constantin I, Heraclea, *folles*, anul 324 (RIC VII: 549, Nr. 64);
 MIR, nr. inv. 6422.
 Obs.: donație Vasile Ursachi.
18. AE; 2,105 g; 14x15 mm; 6h; s.c.;
 Av. [...]NSTAN[...] NVSPTAVGG
 Rv. / SMNE (în exergă)
 Imperiul Roman, Constantius II: Divus Constantin I, Nicomedia, 9 septembrie 337 - primăvara lui 340 (RIC VIII: 472, Nr. 18);
 MIR, nr. inv. 6765.
 Obs.: donație Vasile Ursachi.
19. AE; 2,723 g; 14 mm; 12h; s.c.;
 Av. D[...]TAN TIVS[...]
 Rv. [...]REPARATIO / ilizibil (în exergă)
 Imperiul Roman, Constantius II, anii 351-361 (RIC VIII gen.; LRBC II gen.);
 MIR, nr. inv. 6433.
 Obs.: donație Vasile Ursachi.

20. AE; 2,133 g; 15x17 mm; 6h; f.s.c.;
Av. DNVALENTINI ANVSPFAVG
Rv. SECVRITAS REIPVBLICAE / SMNB (în exergă)
Imperiul Roman, Valentinianus I, Nicomedia, 25 februarie 364 - 24 august 367 (RIC IX: 252, Nr. 12a);
MIR, nr. inv. 6764.
Obs.: donație Vasile Ursachi.
21. AE; 2,600 g; 16x17 mm; 12h; f.s.c.;
Av. DNVALEN[...]AN[...]AVG
Rv. GLORIARO MANORVM/ SMHA (în exergă)
Imperiul Roman, Valentinianus I, Heraclea, 25 februarie 364 - 24 august 367 (RIC IX: 191, Nr. 3a);
MIR, nr. inv. 6431.
Obs.: donație Vasile Ursachi.
22. AE; 1,800 g; 14x16 mm; f.s.c.;
Av. ilizibilă
Rv. ilizibilă (tip GLORIA ROMANORUM, împărat târând captiv)
Imperiul Roman, perioada Valentinianus I - Valentinianus II, anii 364-388 (RIC IX gen.; LRBC II gen.)
MIR, nr. inv. 6766.
Obs.: donație Vasile Ursachi.
23. AE; 1,424 g; 13x15 mm; f.s.c.;
Av. ilizibilă
Rv. ilizibilă
Imperiul Roman, perioada Valentinianus I - Valentinianus II, anii 364-388 (RIC IX gen.; LRBC II gen.)
MIR, nr. inv. 6773.
Obs.: donație Vasile Ursachi.

BIBLIOGRAFIE

- ANTONESCU, GRAMATICU 2016   Antonescu E., Gramaticu, S., *Un lot de monede romane imperiale din tezaurul de la Racova-Chetris, jud. Bacău*, in: *Zargidava*, 15, 27-38.
- BEKKER-NIELSEN 2008   Bekker-Nielsen, T., *Urban Life and Local Politics in Roman Bithynia: The Small World of Dion Chrysostomos*, Aarhus University Press, Aarhus.
- BMC III, IV   *Coins of the Roman Empire in the British Museum*. III. Mattingly, H., *Nerva to Hadrian*, Oxford University Press, London, 1936; IV. Mattingly, H., *Antoninus Pius to Commodus*, Oxford University Press, London, 1940.
- BUTNARIU 1988   Butnariu, V. M., *Monedele romane postaureliene în teritoriile carpato-dunăreano-pontice (anii 275-491)*. II. *Perioada 324-383*, in: *ArhMold*, 12, 131-196.
- CHIȚESCU 1981   Chițescu, M., *Numismatic Aspects of the History of the Dacian State. The Roman Republican Coinage in Dacia and Geto-Dacian Coins of Roman Type*, BAR IS 112, London.
- CHIȚESCU, URSACHI 1969   Chițescu, M., Ursachi, V., *Două tezaure romane imperiale descoperite în Moldova*, in: *Carpica*, 2, 145-156.
- CRAWFORD 1974   Crawford, M. H., *Roman Republican Coinage*, I-II, Cambridge University Press, London.
- CUCOȘ 1992   Cucos, Șt., *Contribuții arheologice la repertoriul județului Neamț*, in: *MemAntiq*, 18, 5-61.
- DEPEYROT, MOISIL 2008   Depeyrot, G., Moasil, D., *Les trésors de deniers et d'antoniniens de Gordien III à Aurélien en Roumanie*, *Moneta* 78, Wetteren.
- DYMOWSKI *et al.* 2020   Dymowski, A., Bliujienė, A., Horsnaes, H., Nielsen, R. H., Hunter, F., Lind, L., Militký, J., Munteanu, L., Myzgin, K., Pelsdonk, J., Sidarovich, V., Stoklas, B., Vida, I., Vojvoda, V., Wigg-Wolf, D., Woytek, B., *Roman Imperial Hoards of Denarii from the European Barbaricum*, in: Găzdac, C. (ed.), *Group and individual tragedies in Roman Europe. The evidence of hoards, epigraphic and literary sources* / *Journal of Ancient History and Archaeology*, 7.1, Mega Publishing House, Cluj-Napoca, 193-243.

- HCC II Robertson, A. S., *Roman Imperial Coins in the Hunter Coin Cabinet University of Glasgow. II. Trajan to Commodus*, Oxford University Press, London-Glasgow-New York, 1971.
- HILL 1970 Hill, P. V., *The dating and arrangement of the undated coins of Rome. A.D. 98 - 148*, Spink & Son Ltd., London.
- KARAYOTOV 2009 Karayotov, I., *The Coinage of Mesambria. II. Bronze Coins of Mesambria*, Centre for Maritime and Regional Studies, Sozopol.
- LĂZĂRESCU 2014 Lăzărescu, V.-A., *Is there a meaning behind the distribution patterns of the Late Roman coins found in Barbaricum? A comparative approach between the inner- and extra-Carpathian areas*, in: Cociș, S. (Hrsg.), *Archäologische Beiträge: Gedenkschrift Zum Hundertsten Geburtstag Von Kurt Horedt*, Mega Verlag, Cluj-Napoca, 207-242.
- LRBC II *Late Roman Bronze Coinage A.D. 324-498*, Spink & Son Ltd., London, 1965. II. Carson, R. A. G., Kent, J. P. C., *Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire, A.D. 346-498*.
- MER II, IV *Catalogue des monnaies de l'Empire romain. II. Giard, J.-B., De Tibère à Néron*, Bibliothèque Nationale, Paris, 1988; IV. Besombes, P.-A., *Trajan (98-117 après J.-C.)*, Bibliothèque Nationale de France, Poinson Numismatique, Paris/Strasbourg, 2008.
- MIHAILESCU-BIRLIBA 1990 Mihailescu-Bîrliba, V., *Dacia răsăriteană în secolele VI-I î. e. n. Economie și monedă*, Ed. Junimea, Iași.
- MIHAILESCU-BIRLIBA 1989 Mihailescu-Bîrliba, V., *A Late Roman Hoard from Traian (Neamț, Rumania)*, in: NC, 149, 191-196.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA 1980 Mihailescu-Bîrliba, V., *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, Ed. Academiei R.S.R., București.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA 1970 Mihailescu-Bîrliba, V., *Circulația monetară la triburile libere de la răsărit de Carpați (sec. II-IV e.n.)*, in: MemAntiq, 2, 281-344.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA 1969 Mihailescu-Bîrliba, V., *Descoperiri de monede antice și bizantine*, in: MemAntiq, 1, 423-433.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, MIHAI 1996 Mihailescu-Bîrliba, V., Mihai, C., *Descoperiri monetare la Tîrgu Frumos, jud. Iași*, in: ArhMold, 19, 253-259.
- MIHAILESCU-BÎRLIBA, URSACHI 1988 Mihailescu-Bîrliba, V., Ursachi, V., *Tezaurul de monede romane descoperit la Traian, județul Neamț*, in: ArhMold, 12, 117-130.
- MIR 14, 18 *Moneta Imperii Romani. 14. Woytek, B., Die Reichsprägung des Kaisers Traianus (98-117)*, Bd. I-II, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 2010; 18. Szaivert, W., *Die Münzprägung der Kaiser Marcus Aurelius, Lucius Verus und Commodus (161-192)*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1986.
- MITREA 1971 Mitrea, B., *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumaine*, in: *Dacia*, N.S., 15, 395-413.
- MITREA 1970 Mitrea, B., *Începuturile migrației popoarelor în regiunea est carpatică și tezaurul de monede romane imperiale de la Racova-Chetriș, județul Bacău*, in: MemAntiq, 2, 251-280.
- MITREA 1968 Mitrea, B., *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumaine*, in: *Dacia*, N.S., 12, 445-459.
- MOISIL 2009 Moisil, D., *Distribuția numerarului roman târziu în Barbaricum: România - studiu de caz*, in: Țentea, O., Oprea, I. C. (eds.), *Near and beyond the roman frontiers. Proceedings of a colloquium held in Târgoviște, 16-18 october 2008 / Supplementum Cercetări Arheologice 16*, National Museum of Romanian History, Bucharest, 257-294.
- MUNTEANU 2021 Munteanu, L., *Pierced and/or Looped Roman Denarii from Western Moldavia (Romania)*, in: Ciolek, R., Chowanec, R. (eds.), *Aleksandria. Studies on Items, Ideas and History Dedicated to Professor Aleksander Bursche on the Occasion of his 65th Birthday*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 279-286.
- MUNTEANU 2017 Munteanu, L., *Some considerations of the Roman coin finds in the hinterland of the provinces of Dacia and Moesia Inferior*, in: Caccamo Caltabiano, M. (ed.), *XV International Numismatic Congress Taormina 2015. Proceedings, I*, Arbor Sapientiae Editore, Roma/Messina, 925-929.
- MUNTEANU, ENEA 2018 Munteanu, L., Enea, S.-C., *Roman imperial coin finds from Tăcuta (Vaslui County, Romania)*, in: SAA, 24/2, 321-334.

- MUNTEANU, HÂNCEANU 2020 Munteanu, L., Hânceanu, G.-D., *Pierced Roman coins from the 'Free Dacians' settlement of Roșiori (Municipality of Dulcești, Neamț County, Romania)*, in: Rubel, A., Voß, H.-U. (eds.), *Experiencing the Frontier and the Frontier of Experience: Barbarian perspectives and Roman strategies to deal with new threats*, Archaeopress, Oxford, 144-155.
- MUNTEANU, IAȚCU 2014 Munteanu, L., Iațcu, I., *Descoperiri monetare din Moldova. VI*, in: ArhMold, 37, 169-179.
- MUNTEANU, ONEL 2012 Munteanu, L., Onel, C., *Descoperiri monetare din Moldova. IV*, in: ArhMold, 35, 181-189.
- MUNTEANU, HONCU, APARASCHIVEI 2021 Munteanu, L., Honcu, Șt., Aparaschivei, D., *On the Chronology of Roman Coins in Barbaricum. Denarii Finds from the Site of Schineni (Bacău County)*, in: Cojocaru, V., Pázsint, A.-I. (eds.), *Migration and Identity in Eurasia: From Ancient Times to the Middle Ages*, Mega Publishing House, Cluj-Napoca, 139-165.
- MUNTEANU, ISTINA, COȘA 2020 Munteanu, L., Istina, L.-E., Coșa, A., *Descoperiri monetare din Moldova. XII*, in: ArhMold, 43, 121-132.
- POENARU BORDEA, MITREA 1993 Poenaru Bordea, Gh., Mitrea, B., *Découvertes monétaires en Roumanie - 1992 (XXXVI)*, in: *Dacia*, N.S., 37, 307-320.
- POENARU BORDEA, MIHAILESCU-BÎRLIBA, ARTIMON 1968 Poenaru Bordea, Gh., Mihailescu-Bîrliba, V., Artimon, Al., *Un mic tezaur de denari romani imperiali descoperit la Ghindăoani (jud. Neamț)*, in: SCIV, 19, 4, 597-611.
- RIC I², II, III, VII, VIII, IX *The Roman Imperial Coinage*. I². Sutherland, C.H.V., *From 31 BC to AD 69*, Spink & Son Ltd., London, 1984; II. Mattingly, H., Sydenham, E.A., *Vespasian to Hadrian*, Spink & Son Ltd., London, 1926; III. Mattingly, H., Sydenham, E.A., *Antoninus Pius to Commodus*, Spink & Son Ltd., London, 1930; VII. Bruun, P.M., *Constantine and Licinius. A.D. 313-337*, Spink & Son Ltd., London, 1966; VIII. Kent, J.P.C., *The family of Constantine I. A.D. 337-364*, Spink & Son Ltd., London, 1981; IX. Pearce, J.W.E., *Valentinian I - Theodosius I*, Spink & Son Ltd., London, 1951.
- SNG v. Aulock, Nachträge *Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung H. von Aulock. Nachträge I. Pontus-Armenia Minor-Paphlagonien-Bithynien*, Gebr. Mann, Berlin, 1967.
- SNG Cop. Bosphorus-Bithynia *Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum. Bosphorus-Bithynia*, Munksgaard, Copenhagen, 1944.
- SYDENHAM 1952 Sydenham, E. A., *The Coinage of the Roman Republic*, Spink & Son Ltd., London.
- URSACHI 1995 Ursachi, V., *Zargidava: Cetatea dacică de la Brad*, Ed. Caro Trading, București.
- URSACHI, MIHAILESCU-BÎRLIBA 1992 Ursachi, V., Mihailescu-Bîrliba, V., *Descoperirile monetare din așezarea dacică de la Brad*, in: ArhMold, 15, 97-105.
- VARBANOV 2005 Varbanov, I., *Greek Imperial Coins and their Values. II.2. Thrace (from Abdera to Pautalia)*, Adicom, Bourgas.
- WEISER 1983 Weiser, W., *Katalog der Bithynischen Münzen der Sammlung des Instituts für Altertumskunde der Universität zu Köln. 1. Nikaia. Mit einer Untersuchung der Prägesysteme und Gegenstempel*, Springer Fachmedien Wiesbaden, Opladen.
- Site-uri web**
- RPC Roman Provincial Coinage online (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/> - accesat la data de 12.05.2021)

LIST OF ILLUSTRATIONS

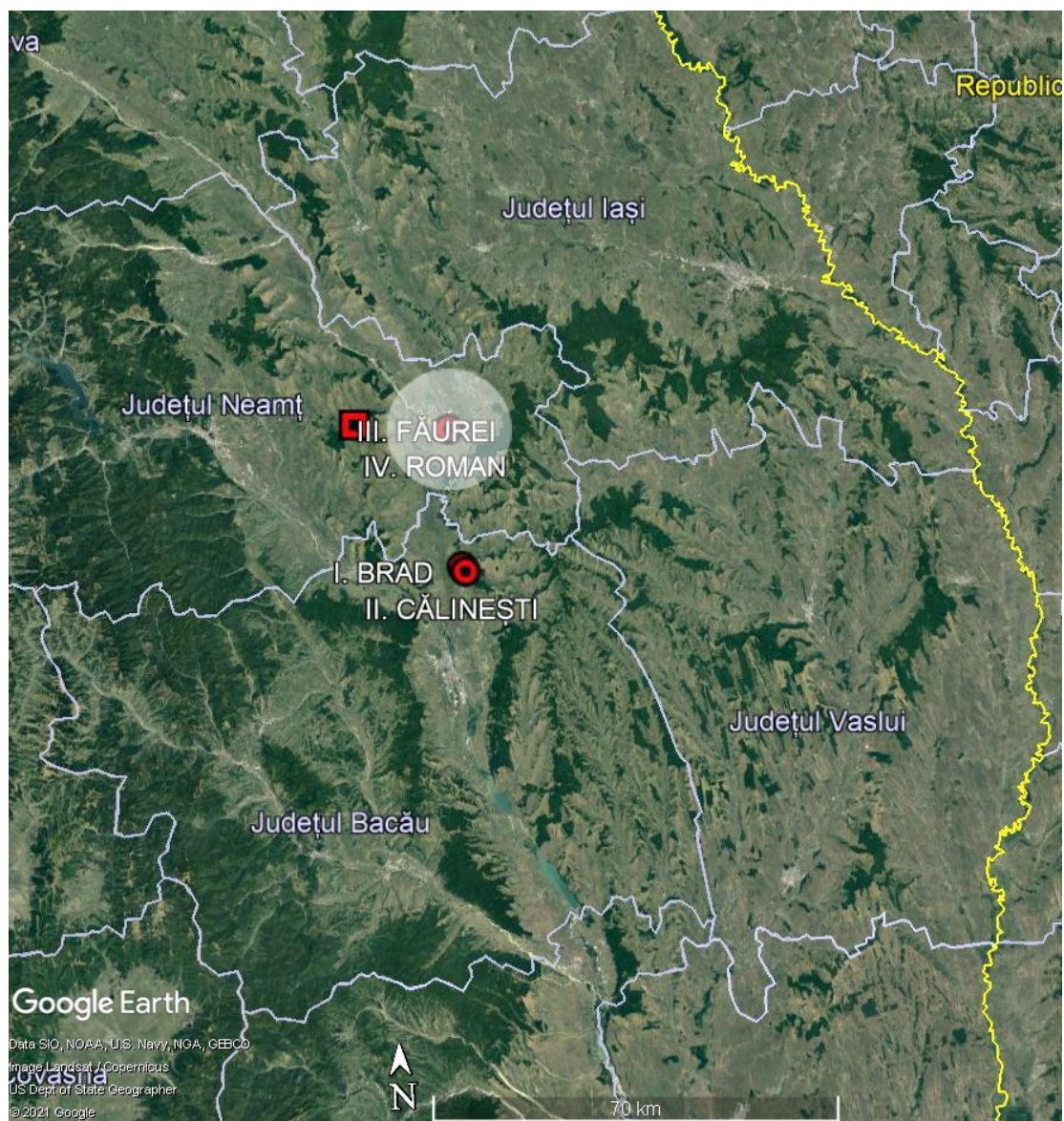
- Pl. I. Coin discoveries from Moldavia (Cat. nos. I.1 - IV.13).
- Pl. II. Coin discoveries from Moldavia (Cat. nos. IV.14 - IV.18).
- Pl. III. The map of coin discoveries: 1. Brad (Bacău County); 2. Călinești (Bacău County); 3. Făurei (Neamț County); 4. Roman (Neamț County) (surroundings) (source: Google EarthPro).

Pl. I. Monede descoperite în Moldova (Cat. nr. I.1 - IV.13).

Pl. II. Monede descoperite în Moldova (Cat. nr. IV.14 - 18).

Pl. III. Harta descoperirilor monetare: I. Brad (jud. Bacău); 2. Călinești (jud. Bacău); 3. Făurei (jud. Neamț); 4. Roman (jud. Neamț) (împrejurimi) (sursa: Google EarthPro).